

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЗСЕЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ У ВИСОКОУРБАНІЗОВАНОМУ РЕГІОНІ – ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Одним з важливих напрямів трансформації розселення є трансформація форм територіальної організації розселення населення. Він полягає у заміні одних форм його територіальної організації іншими в результаті значних змін умов життєдіяльності населення. Актуальність питання полягає в тому, що процес трансформації розселення населення у високоурбанізованому регіоні потребує детального вивчення в умовах подолання наслідків соціально-економічної кризи та забезпечення економічного зростання в державі.

Аналіз останніх публікацій. В колишньому СРСР дослідженням різних питань географії розселення займалися багато вчених, які зробили значний внесок у розвиток розселення населення. Зокрема, серед російських вчених: В. В. Покшишевський, С. О. Ковальов, Ю.Г. Саушкін, А. І. Алексєєв, Г. М. Лаппо, Б. С. Хорєв. В Україні дослідженням географії розселення населення займалися такі відомі вчені, як О. І. Шаблій, О. Г. Топчієв, Ю. І. Пітюренко, А. В. Степаненко, А. І. Доценко, М. І. Фащевський. Трансформація розселення вивчалася вченими Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України. Наукові праці про трансформацію розселення населення Луганської області відсутні.

Постановка завдання. Метою даної статі є вивчення трансформації міст – як однієї з форм територіальної організації розселення населення Луганської області.

Виклад основного матеріалу. Найдавнішою та найважливішою формою територіальної організації міського розселення є **міста**, мережа та функції яких у процесі трансформації зазнали значних змін. Для упорядкування мережі міст важливе значення мала постанова ВУЦВК та Раднаркому УСРР від 16 квітня 1924 року, за якою підвищено до 10 тис. осіб ценз людності для переведення селища до категорії міста. В результаті, за переписом населення 1926 року, в Луганській області існували: місто Луганськ, 3 поселення міського типу – Алчевськ, Лозово - Павловка, Красний Луч, та 47 рудничних, заводських та залізничних поселень, які мали чисельність жителів понад 500 осіб. Міське населення налічувало 241 тис. осіб, або 39,3 % населення, а сільське 373 тис. осіб, або 60,7 % населення. Кам'яно – Бродський, Новосвітловський, Петровський, Станично –Луганський райони не мали міського населення, оскільки це були чисто сільськогосподарські райони, вони не мали великих підприємств. Міське населення налічувало тритину всього населення області, а разом з містом Луганськом 2/5 населення округу (39,3%). По чисельності міського населення Луганський округ займав 4-те місце по Україні після Одеського округу (49,5%), Сталінського (45,9%), Артемівського (41,6%).

Порівняно з 1923 роком міське населення збільшилося вдвічі у

всіх районах Луганського округу на 92,51%, а разом з Луганськом на 83,5% . Найбільше збільшення міського населення відбулося у Дмитрівському районі – 174,42%, Алчевському – 47,3%, Красно-Лучському – 152,68%, Сорокинському – 103,46%, Успенському – 99,5%, Лозово-Павловському- 94,14%, Ровенецькому – 86,57%, Слав'яносербському – 62,68%. Це пояснюється головним чином швидким розвитком промисловості, особливо кам'яновугільної, та великим припливом робочої сили у промисловість. [2]

Найстаріше місто Луганської області – Старобільськ (рік заснування – 1686)., наймолодше - Теплогірськ (1977). Під впливом індустріалізації та урбанізації мережа міст Луганської області розширилася і на 1946 рік досягла 21, тобто збільшилася порівняно з1926 роком майже вп'ятеро.

У післявоєнний період народне господарство Луганської області розвивалося досить швидкими темпами, будувалися нові заводи, фабрики, електростанції, шахти, це зумовило високі темпи урбанізації та містобудування. Так, кількість міст в Луганській області змінилася в сторону збільшення з 21 до 37 на 16, починаючи з 1946 року до 1979 року , коли відбувся процес стабілізації, про що свідчать дані таблиці:

Таблиця 1. Кількість міст Луганської області.*

	1946р	1959р	1970р	1979р	1989р	1998р	2007р
Кількість міст Луганської області	21	22	34	37	37	37	37
Кількість міст державного, республіканського і обласного підпорядкування.	5	6	14	14	14	14	14
Кількість міст районного підпорядкування.	16	16	20	23	23	23	23

* Розраховано за даними Статичних щорічників Луганської області.

У 90-х роках ХХ століття у зв'язку з економічною та соціальною кризою , переходом економіки до ринку та низькими темпами її зростання процес урбанізації стабілізувався, про що свідчить зниження темпів розвитку мережі міст. За станом на 01.01.2007 року в Луганській області було 37 міст, що на 3 міста більше, ніж у 1970 році. Поряд з традиційним шляхом переведення селищ міського типу до категорії міст останні утворювалися в результаті відокремлення сельбищної частини від більшого міста. У такий спосіб утворилися малі міста Алмазна і Теплогірськ (виділилися зі Стаханова).

Чисельність міст державного, республіканського, обласного та районного підпорядкування Луганської області також стабілізувалася з 1979 року відповідно: 14 та 23 міста.[1]

У містах на 01. 01. 2007 року проживало близько 2 млн. осіб, або 70% всього населення Луганської області.

Кількість населення є узагальнюючим показником розселення, трансформації поселень і їх потенціалу. Скорочення кількості жителів міст Луганської області з 1992 по 1998 роки становило 135,3 тис. чоловік, з 1998 по 2007 роки 206.2 тис. чоловік , про що свідчать дані

таблиці:

Таким чином, найбільше скорочення населення за період з 1992 по 1998 роки відбулося у містах Луганськ (-29,8), Красний Луч (-9,7), Стаханов (-8,9), Лисичанськ (-7,5), Алчевськ (-6,4), Антрацит (-6,1), Брянка (-6,1), Свердловськ (-5,9), Сєверодонецьк (-5,1). Найменша чисельність населення серед міст Луганської області на 1998 рік – у місті Алмазна (5,9 тис. чоловік). На 2006 рік найбільше скорочення населення за період з 1998 по 2006 роки відбулося у містах Луганську (-26,1), Стаханов (-21,5), Антрацит (-16,1), Красний Луч (-16,1), Сєверодонецьк (-13,8). Найменша чисельність населення на 2006 рік залишилася у місті Алмазна (4,6 тис. чоловік). Невеликий приріст зафіксовано лише у місті Лутугине (0,1) на 2006 рік. [3]

Таблиця 2. Кількість населення міст Луганської області.*

Місто	1992	1998	Приріст (скорочення)	2006	Приріст (скорочення)
Алмазна	7,1	5,9	-1,2	4,6	-1,3
Алчевськ	127,3	120,9	-6,4	116,6	-4,3
Антрацит	73,1	76,0	-6,1	59,9	-16,1
Артемівськ	11,3	10,3	-1,0	8,2	-2,1
Брянка	64,6	58,5	-6,1	51,1	-7,4
Вахрушеве	18,1	16,1	-2,0	13,4	-2,7
Гірське	13,3	12,4	-0,9	10,9	-1,5
Зимогір'я	12,9	12,1	-0,8	10,6	-1,5
Золоте	22,2	20,4	-1,8	16,4	-4,0
Зоринськ	10,0	9,2	-0,8	8,1	-1,1
Кіровськ	41,7	37,7	-4,0	31,9	-5,8
Красний Луч	114,2	104,5	-9,7	88,4	-16,1
Краснодон	54,9	50,7	-4,2	47,2	-3,5
Кремінна	28,0	26,5	-1,5	22,3	-4,2
Лисичанськ	126,5	119,0	-7,5	110,0	-9,0
Луганськ	505,1	475,9	-29,8	449,8	-26,1
Лутугине	19,4	18,4	-1,0	18,5	0,1
Міусинськ	7,4	6,7	-0,7	5,4	-1,3
Молодогвардійськ	31,9	29,6	-2,3	24,5	-5,1
Новодружеськ	11,1	10,3	-0,8	8,4	-1,9
Олександрівськ	7,8	7,5	-0,3	6,2	-1,3
Первомайськ	52,1	48,2	-3,9	40,5	-7,7
Перевальськ	31,5	28,9	-2,6	27,4	-1,5
Петрівське	16,7	15,2	-1,5	14,4	-0,8
Попасна	29,9	27,7	-2,2	23,7	-4,0
Привілля	11,6	10,6	-1,0	8,4	-2,2
Ровеньки	58,8	55,9	-2,9	51,3	-4,6
Рубіжне	76,0	71,8	-4,2	63,0	-8,8
Сватове	21,5	21,0	-0,5	19,1	-1,9
Свердловськ	83,8	77,7	-5,9	68,9	-8,8
Сєверодонецьк	134,3	129,2	-5,1	115,4	-13,8
Старобільськ	25,2	23,6	-1,6	20,4	-3,2
Стаханов	113,4	104,5	-8,9	83,0	-21,5
Суходільськ	28,6	25,4	-3,2	21,9	-3,5
Теплогірськ	18,3	16,4	-1,9	11,7	-4,7
Червонопартизанськ	20,4	19,3	-1,1	16,7	-2,6
Щастя	13,7	13,8	0,1	13,5	-0,3

* Розраховано за даними Статичних щорічників Луганської області.

До міст з найбільшим зростанням населення за останні 100 років відносяться Лисичанськ(1897 р.-3,2; 1998 р.-119,0; зростання у 37 разів), Луганськ (1897 р.-20,4; 1998 р.- 475,3; зростання у 23 рази), Первомайськ (1897 р.- 6,8; 1998 р. – 82,8; зростання у 12 разів).

Міське розселення в Луганській області змінилося з середини 80-х років минулого століття. Протягом тривалого періоду міське розселення мало тенденцію до зростання, а в 90-х роках динаміка почала характеризуватися від'ємними показниками, що пов'язано з занепадом промислового виробництва (припинення діяльності підприємств, ліквідація шахт, виробничих фондів).

Висновки. Розглянутий процес трансформації мережі міст Луганської області свідчить про її зростання до 1980 року та стабілізацію, але враховуючи швидке зменшення кількості населення міст можна спрогнозувати, що в області буде відбуватися протилежний процес, наслідком якого буде зменшення кількості міст.

У сучасних умовах важливим напрямом розвитку міського розселення є відновлення і поглиблення процесу агломерування міст.

Зміни кількості населення міст можуть зумовити і їх структурні переміщення. Перспективний розвиток суспільства безпосередньо пов'язаний з розвитком міст, тому держава повинна приділяти більше уваги їх розвитку.

Список літератури:

1. А. С. Івченко Міста України. Довідник. – К.: НВП «Картографія», 136 с., 1999.
2. Список населених пунктів Луганського округу, 1926 г. Луганск, 1927 г. – 148 с.
3. Статистичний щорічник Луганської області за 2005 рік. Ч. 1,2. – Луганськ, 2006.

